

FILMUL CA SURSĂ ISTORICĂ: REPERE METODOLOGICE

CZU: 930.2:791.43

Sorin ȘCLEARUC

*Școala Doctorală Științe Umaniste,
Universitatea de Stat din Moldova*

THE FILM AS A HISTORICAL SOURCE: METHODOLOGICAL APPROACHES

This article aims to present some methodological aspects and principles of studying the films from the historical point of view and using them as historical sources. The author characterizes the place of cinematography in the system of historical knowledge and reveals the meaning of cultural products as a bridge in understanding the past. The key objective of the present article is to prove that the films can be treated as historical sources. The main thesis of our study is that the films reflect the realities of the times. Although they are often qualified as a product of the imagination and opinion of their creators, by placing them in context, their analysis can lead us to a better understanding of the historical processes and reveal different angles of the studied problems.

Keywords: *Film, Cinematography, Culture, Historical Source, Methodology.*

În cultura contemporană, filmul deține un rol major, întrucât acesta reflectă continuu tendințele și procesele care au loc în lume. În secolul XX, anume cinematograful devine principala sursă de idei și subiecte actuale pentru societate, reunind în sine posibilitățile artelor ilustrative, a literaturii și a teatrului. Din acest motiv, analiza filmelor în calitate de sursă istorică devine una actuală și de perspectivă. Studiul respectiv constituie o etapă primară în inițierea valorificării analizei produselor cinema în calitate de surse istorice. În cele ce urmează, ne propunem să argumentăm ideea potrivit căreia filmele relevă realitățile epocii și să demonstrăm că ele, odată puse în context și abordate prin prisma metodelor de cercetare istorice, pot fi utilizate în calitate de surse istorice.

Filmul are capacitatea de a transmite cantități enorme de informație (vizuală, sonoră, textuală) ceea ce-l face, probabil, cel mai rapid produs comprehensibil al culturii [2, p.144-151].

Potrivit cercetatoarei Anastasia Sudakova, pentru a înțelege semnificația pe care autorul încearcă să o transmită prin film, este necesar de înțeles și limbajul de cinema. El este prezent începând cu primul și terminând cu ultimul cadru al peliculei. Fiecare imagine ascunde în sine un mesaj, o informație, în care spațiul și timpul în film sunt forme sintetizate ale realității. Cu ajutorul diferitelor procedee artistice, regizorul for-

mează un anumit anturaj, în care noi putem urmări detalii ale proceselor istorice care își regăsesc oglindire în filme [4, p. 252-253].

Renumitul critic și teoretician de cinema, Siegfried Kracauer, sublinia că filmul ponderează spre a reconstrui realitatea. „Cât de straniu n-ar fi, dar înscenarea unui eveniment poate da pe ecran o mult mai puternică impresie decât însuși evenimentul în sine”. Pentru intensificarea simbolurilor și a mesajelor, limbajul cinema evident că recurge la diverse tehnici de montare [1, p. 117].

De rând cu documentele istorice, filmul reprezintă un produs al epocii care poate fi supus analizei cu ajutorul metodelor de cercetare istorică. Analiza filmelor permite înțelegerea specificului contextului epocii, modului de viață al oamenilor și principalele procese prin care trece o societate sau alta. Cu unele nuanțe, procesul de studiere a filmelor este similar celui de studiere a documentelor istorice și urmează aceeași procedee.

Un aspect important în analiza filmelor în calitate de sursă istorică trebuie să fie atitudinea critică a cercetătorului față de conținutul lor. Mai întâi de toate, filmele sunt lucrări care au un anumit autor, adică reprezintă punctul de vedere subiectiv al unei persoane și nu neapărat pretind la obiectivitate. Apariția filmelor într-o anumită perioadă de timp este condiționată de diverși factori, cum ar fi cei sociali, culturali sau politici – ceea ce face posibilă identificarea acestora în conținutul peliculelor. Filmul artistic, chiar dacă este lipsit de cadre documentare și conține joc actoricesc, într-un fel sau altul este dictat de către fantezia autorului, care, la rândul ei, este dictată de factori sociali. Cu alte cuvinte, la fel ca și în cazul documentelor istorice, conținutul filmelor nu trebuie privit drept adevăruri, ci ca un material interpretabil care trebuie supus unei analize minuțioase.

Un factor important în analiza cinematografului o constituie și circumstanța, că odată cu trecerea timpului filmele înseși se transformă în istorie. Despre acest moment, mai explicit a relatat cercetătorul Yurii Poleakov: „Filmele documentare, care nu sunt și istorice odată cu apariția acestora, devin istorice odată cu trecerea timpului, devin monumente ale epocii, documente istorice. Aceasta idee este egal valabilă și pentru filmele artistice, care la momentul creării nu se adresează trecutului, ci prezentului său. Cu timpul ele la fel devin istorice. Ca urmare, prin intermediul peliculelor lui Charlie Chaplin, contemporanul nostru percepe viața demult trecută a anilor 20 și 30” [3, p. 40].

Filmele reprezintă punctul de intersecție a o mulțime de procese și factori, cum ar fi cei politici, sociali, psihologici și culturali, prin care trece o societate sau alta din punct de vedere istoric. În argumentarea acestei idei, putem aduce exemple când filmele, într-un mod sau altul, conțin informație de natură istorică, care servește drept sursă istorică. Și mai cu seamă, cronicile mute realizate la sf. sec. XIX-înc. sec. XX, care reprezintă frânturi ale realității de atunci; creșterea producției în SUA a filmelor de tip Noire pe fundalul Marii Depresii; fenomenul filmelor franceze din anii 1960, care oferă un tablou impresionant al tendințelor și al problemelor societății franceze de atunci ș.a.

Sunt curioase cazurile când pe fundalul îmbunătățirii relațiilor dintre anumite state, acestea capătă manifestare și prin intermediul filmelor, ca de exemplu, odată cu îmbunătățirea relațiilor dintre SUA și China în a doua jumătate a sec. XX, imaginea culturii asiatice în filmele americane devine pozitivă, perioadă în care devin populare filmele cu actori cum ar fi celebrul Bruce Lee și istoriile legate de cartierele chinezești.

În ceea ce privește prezentul, observăm cum într-o bună parte a filmelor, regizorii se abat de la canonism și deconstruiesc tiparele clasice. În spiritul postmodern, filmele noi satisfac dorințele societății de a reinterpretă narativele trecutului prin a oferi alte unghiuri de vedere decât cele deja cunoscute. În acest sens, drept exemple elocvente pot servi reinterpretarea cu asemenea personaje cum ar fi Jokerul lui Joaquin Phoenix (regizor Todd Phillips, 2019) sau Cruella lui Emma Stone (regizor Craig Gillespie, 2021) din filmele omonime, care oferă nu altceva decât o reprezentare de ansamblu și un portret al societății din prezent.

Trasând o linie conluzivă, putem sublinia rolul produselor culturale, în special a filmelor, în ceea ce privește cunoașterea trecutului. Acestea, fiind analizate cu ajutorul metodelor de cercetare istorică, pot fi folosite în calitate de sursă istorică și pot furniza detalii curioase referitor la procesele socioumane, economice sau politice care au avut loc într-o societate sau alta. Odată utilizate corect, studiul filmelor poate deveni un instrument valoros nu doar pentru istorici, dar și pentru cercetătorii din cadrul întregii palitre de direcții ale științelor umaniste, care pot ajusta metodologia de studiu a filmelor prin apropierea metodelor de cercetare din domeniile sale.

Referințe:

1. КРАКАУЭР, З. *Природа фильма. Реабилитация физической реальности*. Москва: Искусство, 1974.
2. МАКЛЮЭН, М. *Понимание Медиа*. Москва: Канон-Пресс-Ц, 2003.
3. ПОЛЯКОВ, Ю. Запечатленная история. В: *Вопросы истории*. Москва, 1983, №8.
4. СУДАКОВА, А. *Кинематограф как исторический источник*. Екатеринбург: Изд-ство Уральского университета, 2016.